

Czingel Szilvia

„Nagyon szép lány, kár, hogy zsidó” Gál Júlia és az 1933-as Miss Magyarország-választás

Magyarországon először 1929-ben rendeztek női szépségversenyt, a budapesti színházi, irodalmi és művészeti képes hetilap, a *Színházi Élet* szervezésében.¹ Utána hivatalosan még négy alkalommal, 1933-ig került sor a megmérettetésre. A szépségkirálynő-választásokról 1936-ig még voltak ugyan híradások, de 1933 után már nem ez az újság szervezte a versenyeket, jelentősége lényegesen lecsökkent és kikertült a korábban jelentős társadalmi események sorából. A „lehangosabb” kétségkívül az első volt, amikor a keszthelyi neológ zsidó orvoscsaládból származó Simon Böskét megválasztották szépségkirálynőnek. A legtöbb izgalom azonban az 1933-ban megválasztott Gál Juliának jutott.

Az 1929 és 1933 (1936) között zajló szépségkirálynő-választásokat viharos történelmi időszakban rendezték meg: kilenc évvel a trianoni békeszerződés aláírása után, tíz évvel a 2. világháború kitörése előtt, az első zsidótörvény, az 1920-as numerus clausus és a növekvő antiszemita ideológiák és faszálódó Magyarország árnyékában. Emellett ez a korszak világszerte óriási változásokat hozott a női szépség terén, a divatban és a női státusz megítélésében. A versenyről nagyon sok embernek volt véleménye, melyek az ártatlannak tűnő rendezvényből a Trianon–zsidókérdés–erkölcsi tisztaság és a hol a nő helye kérdések széles spektrumán fogalmazódtak meg. Mindezzel párhuzamosan az irodalmi és politikai élet aktív képviselői, Klebersberg Kuno, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Márai Sándor vagy Móricz Zsigmond is kivették részüket a véleménynyilvánításból. Gál Júlia esetében egy új, fiatal lányok körében népszerű műfaj, az írógéppel készített portrérajzolás is óriási népszerűsége tett szert. Fiatal lányok sora kötött fogadásokat, ki tudja szebben megkomponálni a szépségkirálynő arcát.

A SZÉPSÉG MINT TÁRSADALMI ESEMÉNY

1929-ben két esemény is borzolta nemcsak a budapesti, de a vidéki „úri” közönség kedélyeit. A *Színházi Élet* 1928 novemberi számában megjelent egy felhívás, miszerint Magyarország történetében először,

1929. január 6-án megválasztják Miss Magyarországot. Ezzel párhuzamosan újságcikkek sora írt arról, hogy Budapestre érkezik a híres táncosnő, Josephine Baker. Számos dilemmát is megosztottak az olvasókkal: leginkább azt, hogy felléphet-e Josephine Baker a Royal Orfeum színpadán, és eltáncolhatja-e lenge ruhában a saját márkájának számító, de sokak számára erkölcstelen „banántáncot”?

Véleménye az eseményekről mindenkinek volt. Az ország rögtön két pártra szakadt, ellenzőkre és a támogatókra. Az ellenzők megkérdőjelezték a szépségkirálynő-választás műfajának lényegét, de leginkább azt, hogy erkölcsös-e fiatal lányokat kitenni egy ilyen megmérettetésnek. A konzervatív jó erkölcsbe Josephine Baker lenge ruhája sem fért bele: fellépése Budapesten botrányba fulladt, ahogyan a szépségkirálynő-választások egy része is: 1929-ben és 1933-ban zsidó lányok lettek a győztesek, de Baker afroamerikai származását is sokan idegenkedve és gyűlölettel fogadták. Mindkettőnek „kötelező eleme” volt a tüntetés, a verbális atrocitás, és csak a szerencsén múlott, hogy nem történt komolyabb fizikai tettlegesség. A Royal Orfeumban, amikor Baker színpadra lépett, füstbombát dobtak a színpad felé, ahonnan fuldokolva menekültek el az előkelő úri hölgyek és urak, és Simon Böske is alig tudta elkerülni, hogy fizikai támadás érje a Kelti és a keszthelyi pályaudvaron.² A dolog érdekessége, hogy mindkét esetben keresztény diákok egy csoportja volt a tettes.

A másik oldal ezzel szemben üdvözölte a kezdeményezést: végre megmutathatja Magyarország is a női szépséget, nemcsak otthon, hanem külföldön is. Az, aki megnyeri a versenyt, egyenes utat kap a külföldön, 1929-ben, Párizsban megrendezendő Miss Európa-választásra, sőt ha ott is első helyet ér el, elutazhat Amerikába a Miss Universe-versenyre. Ezzel ismertebb lesz Magyarország, és egy új európai ország kapcsolódhat be a kor egyik legfontosabb társadalmi eseményébe, öregbítve ezzel Magyarország hírnevét. A szépségkirálynő-választás modern műfajnak számított és minden olyan elképzeléssel párosult, amit a szecesszió nagy reformerei hangoztattak, nemcsak a művészetben és az építészetben, hanem a mindennapi életben is, ez pedig többek

közt, a női test újrafelfedezése. A szépségverseny azonban, nem várt módon, társadalmi dilemmák sorát váltotta ki.

Az első szépségkirálynőnek, Simon Böskének kijutott a királynői pompa, a világhírnév és a csillogás, hiszen 1929-ben nemcsak Miss Hungáriának, hanem Miss Európának is megválasztották Párizsban. Zsidó származása miatt azonban övé a holokauszt borzalmait elviselni kényszerülő tragikus női sors is. Személye jó ürügy volt arra, hogy az akkori magyar közgondolkodás pro és kontra politikai és ideológiai kérdésekben állást foglaljon, de arra is, hogy reagáljon arra a szemléletváltásra, amely a „nagy háború” után megváltoztatta a korábbi nőideált és szépségápolási szokásokat.

Miközben a Keleti pályaudvaron óriási tömegek várták a párizsi vonat megérkezését, amelyen Miss Európa utazott, a kor politikai szellemének köszönhetően nem mindenki örült az eredménynek. Ezen a napon Böskét antiszemita inzultus érte, mivel egy női küldöttség Miss Palesztinának nevezte, és azt kiabálták, hogy „ronda zsidó lány” és „nem vagy magyar!”. A tüntetés a szülővárosában, Keszthelyen is folytatódott. Diákok egy csoportja a vasútállomáson várta a hazatérő Böskét, amiről a *Frius Újság* a következőképp számolt be. „Antiszemita tüntetés Miss Európa ellen Keszthelyen. Simon Böske keszthelyi tartózkodását sajnálatos incidensek zavarták meg. Tegnap a keszthelyi moziban Simon Böske pesti bevonulásának filmjét pergették, amikor a keszthelyi gazdasági akadémia hallgatói antiszemita céllal tüntettek a film ellen, amelyet kénytelen volt a mozis a műsorról levenni. Este bál volt Simon Böske tiszteletére, amely után ismeretlen emberek macskazenével tisztelték meg azt, aki csak a jó hírt szerzett a magyar névnek.”³

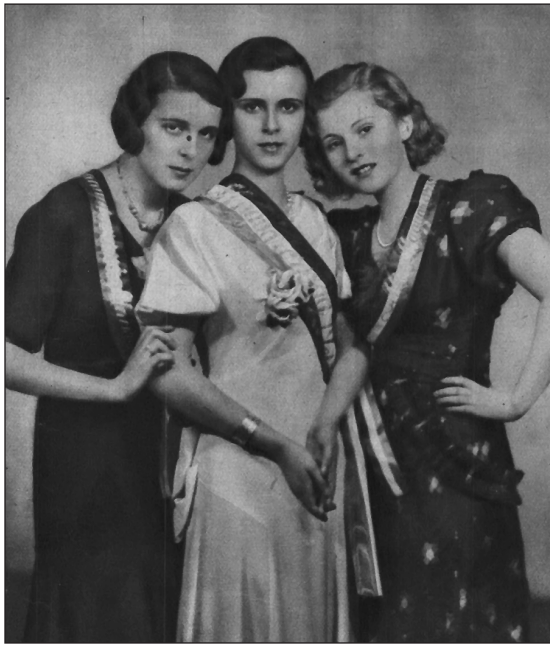
Ez a nem várt esemény óvatosságra intette a további versenyek szervezőit, Incze Sándort⁴ – aki szintén zsidó volt – és a *Színházi Élet* teljes szerkesztőségét. A későbbi szépségversenyek résztvevőitől nem kérdezték meg ugyan a származásukat, de arra nagyon figyeltek, hogy 1930-ban a következő versenyen ne legyen zsidó származású Magyarország legszebb lánya. Bár a nagy esélyes a pécsi Radó Magda lett volna, a zsűri végül az Óbudán nevelkedett Papszt (Papst)⁵ Máriát hirdette ki győztesnek, aki apácának készült egy antwerpeni zárdában.⁶ Ő édesapja betegsége miatt tért vissza Budapestre és így tudott a versenyre jelentkezni. A Miss Európa-választásra viszont már nem utazott ki, mert azonnal férjhez ment báró Tomanovics Istvánhoz, és bácsbodrogi kastélyába költözött.⁷ Így új királynőt kellett választani, mivel az európai választásra Magyarországnak delegálnia kellett valakit, viszont

Gál Júlia, Miss Magyarország 1933.
az esztergomi strandon a Strandszépe-jelöltek
egy részével. Forrás: *Színházi Élet*

férjes asszony a szépségversenyek szabályzata értelmében nem vehetett részt a választáson. Így esett a választás a debreceni Szaplanczay Évára.⁸ Móríc Zsigmond gyerekkora óta jól ismerte a lányt és a családját. Szépségkirálynővé választását sem hagyta szó nélkül, és a *Színházi Élet* hasábjain „Miss Hungária” címmel írást közölt róla.⁹ „A szépség nagy érték s nagy haszon. Úgy látszik, a mai idők szellemében pálya is lett. Most aztán elértünk újra egy új pogány korhoz. Az egész életet át meg áthatja az élet nyers ösztöneinek uralma. Egészséget, erőt, testi tökéletességet akar kiválasztani.”¹⁰

Simon Böske megválasztását ismert írók – Márai, Kosztolányi és Karinthy – is nagy érdeklődéssel figyelték. Böske Miss Hungáriává választását Márai Sándor így kommentálta a *Színházi Élet* hasábjain: „Egy keszthelyi orvos lányát, Simon Böskét megválasztották Miss Hungáriának. Hogy ő a legszebb magyar lány... Gratulálok kisasszony. Mielőtt útra megy (Párizsba), engedjen meg egypár szót, szegény kicsikém. Maga nem is tudja, a Maga kedves és legszebbnek deklarált fejében, hogy mire angazsálta magát. Már szépnek lenni is egészen bonyolult valami. Mit gondol, a legszebbnek? Már egyetlenegy embernek tetszeni is hallatlanul veszedelmes és bonyolult valami. (Hát még) Egy zsűri-nek, a világ zsűrijének, mit gondol?”¹¹ Karinthy interjút készített vele a *Pesti Napló*ban¹²: „Beszéltem Miss Európával” címmel, majd rögtön így folytatja: „Illetve, Miss Európa beszélt velem. – Vagy hogy is mondjam, hogy szerény legyek. Lám, mingyárt a címmel baj van.” Kosztolányi Dezső bejegyzést tesz

Gál Júlia (középen) udvarhölgyeivel,
Gábor Zsazsa a jobb, Radó Lili a bal oldalon, 1933.
Forrás: *Színházi Élet*

közzé a szépségkirálynő emlékkönyvében, amelyben ezt írja: „Fehérkenyér, tokajibor, Simon Böske. Ki bolond innen kivándorolni.”¹³

A választás kapcsán a korabeli jobboldali sajtó is erősen hallatta hangját. Milyen a szép magyar lány? – tette fel a kérdést, és igyekezett a néprajzi-antropológia jegyekkel definiálni a szép magyar nő fogalmát. Vajon a szép magyar lány a székely lány? Netán a palóc, vagy a jász? A vitába a kultúrpolitika is beszállt, és Klebersberg Kuno a *Színházi Élet* 1929-es decemberi számában megadta a pontos meghatározást: a szép magyar lány egyenes törzsű, tiszta, piros arcú és tiszta tekintetű.¹⁴

Simon Böskét, nem várt módon, bántották zsidóságáért. Ez a tény óvatosságra intette mind a szervezőket, mind a magyarországi zsidó közösségeket. 1933-ban viszont az *Egyenlőség*¹⁵ hasábjain, amely a magyarországi zsidóság fontos hetilapja volt, a következő hír látott napvilágot: „Vallásos zsidó családból való leány, Gál Júlia képviseli Magyarországot az »Európa szépségkirálynője« választáson. Egy 17 éves gyönyörű zsidó lányt választottak Miss Hungáriává.”

Simon Böske után Gál Júlia volt az a lány, akinek személye újra lázba hozta az akkori magyar közvéleményt. Egyrészt Böske után őt tartották valóban méltónak a szépségkirálynő címre, másrészt zsidó származása és izgalmas házassága újra témát adott a korabeli sajtónak és közhangulatnak.

Bár Gál Júlia megkoronázását és további életét már közel sem övezte olyan nagy érdeklődés, mint az első szépségkirálynőét, Simon Böskéét, a két lány élete és sorsa számos kérdést vet fel: a zsidó asszimilációnak és a Horthy-korszak társadalmának a zsidósághoz való viszonyát egy speciális esemény, a magyarországi szépségkirálynő-választás szemszögén keresztül; a szépségkirálynő-választás befolyásolta-e a korabeli női szépségideált, valamint hogyan hatott, illetve hatott-e a kor zsidó női társadalmára?

1933-ban a *Színházi Élet* szerkesztősége újra felhívást tett közzé, mely szerint ismét megrendezik a Miss Hungária-választást. A győztes Madridba utazhat, ahol a Miss Európa-választáson képviselheti Magyarországot.

Gál Júlia tudta, hogy Simon Böskét bántották zsidósága miatt, ezért még a verseny előtt elment a *Színházi Élet* szerkesztőségébe, hogy megkérdezze, vállalhatja-e így a versenyt.¹⁶ Szokatlan elővigyázatosság volt ez a részéről. Jelentkezése a versenyre azért is érdekes, mert családja sokkal vallásosabb volt, mint Simon Böskéé, aki asszimilálódott keszthelyi jómódú orvoscsaládból származott. Igazi „úrilánynak” nevelték, egy évig Drezdában és Bécsben neves leányintézetekben nevelkedett, ahol angolul és németül is tanult. Bár a család tagja volt a keszthelyi hitközségnek, kóserül étkezett, és az apa nagyünnepeken elment a zsinagógába, életmódjában azt a középpolgári életmódot élte, mint a korabeli, ebbe a társadalmi rétegbe tartozó zsidók és nem zsidók nagy része. Erre az életmódra jellemző volt, hogy Simonék tartottak cselédet és mosónőt, valamint a keszthelyi főutcán levő lakásukban volt fürdőszoba, ami a korban luxusnak és státusszimbólumnak számított.¹⁷

Ezzel ellentétben a budapesti Gál Júlia nem volt úrilány, és sokkal vallásosabb családban nevelkedett, mint Simon Böske. Apai nagyapja, Goldstein Farkas, Csengeren, Szatmár megyében született. Nagyon vallásos volt. Pajeszt és kaftánt hordott és a „zsidó tudományoknak szentelte éjjelét és nappalát” – tudósított az *Egyenlőség*.¹⁸ A Goldstein családban számos rabbi akadt. Anyai ágon Júlia nagyapja Stern Jónás ortodox rabbi volt. Édesapja, Goldstein József, közsörűs volt Újpesten, s a Diófa utca 18.-ban tartott fenn egy kis műhelyt.¹⁹ Az *Egyenlőség*, hogy jobb fényben mutassa be a családot, műszerész kisiparosnak írja le az apát, és valószínűleg a tekintetben is túloz, hogy „tudós rabbik” lettek volna az ősök. Júlia szépségkirálynővé választása után szinte minden tudósítás jobb fényben tüntette fel a család státuszát és életkörülményeit, mind az valójában volt. A „szépségkirálynői státusz”-ba nem fért bele a szegénység, és a „nagy előd”, Simon Böske jobb

anyagi és életkörülményei arra sarkallták a Goldstein családot, hogy fentartsák a „látszatot” és magukat a társadalmi ranglétrán magasabbra pozícionálják. A család szerény anyagi helyzete a szépségkirálynő-választásra is kihatott, ami később perbe is torkollott.

Júlia édesanyja, Goldstein (Stern) Katalin szakmája eredetileg fehérnemű-varrónő volt, de az *Egyenlőség* tudósítója háztartásbelinek írja le. Amikor a családot a szépségkirálynő-választás kapcsán megkereste az *Egyenlőség* újságírója, hogy interjút készítsen és bemutassa őket, az anya többször utalt a család alacsony társadalmi helyzetére, párhuzamot vonva Simon Böske családjával. „Mi nem vagyunk orvos család – fogalmazott –, mi rendszeresen olvassuk az Egyenlőséget.” Az újságírónak megmutatta a korábbi számokat, utalva arra, hogy bár „hagyománytisztelő zsidó családról van szó”, lányuk megnyerte, pontosabban megnyerhette a szépségversenyt.²⁰

Ez a tény számos kérdést is felvet. Részt vehet-e egy ortodox hagyományban nevelkedett nő egy olyan versenyen, ahol a testével, a ruhájával, a hajviseletével dolgozik, ami szembemegy a zsidó tradíciókkal? Az ortodox nők ugyanis télen-nyáron hosszú ujjú ruhában, nyakig begombolkozva jártak. Nyáron is harisnyát viseltek. Nem volt szabad rövid ujjú ruhát viselniünk, „zsidó módra” öltözködtek. A zsidó nő családban betöltött szerepe, mint ahogy a sokszínű zsidó életmód, nagyon széles skálán mozgott. Az ortodox nő fedett fejjel, lehetőleg parókában, de legalábbis kendővel a fején vehetett részt az ünnepeken, de a hétköznapiakban is. A parókás haszid asszony és a tartós hullámmal berakott (daurezett) hajjal pompázó nagyvárosi asszimiláns zsidó nő között életmódban és kinézetben óriási volt a távolság. A rúzs, a parfüm, a púder sem fért bele ebbe az életvitelbe, az ortodox női értékrendbe és nőideálba.²¹ Kérdés volt az is, hogy a kor antiszemita hangulata és megnyilvánulásai nem jelentenek-e veszélyt a családra? És a szépségkirálynő-választás rövid története alatt miért jelentkeztek zsidó származású lányok a versenyre ilyen nagy számban, akár annak árán is, hogy zsidóságukat háttérbe szorítsák?

Gál Júlia Goldstein Júliaként született, de a verseny kedvéért magyarosította a nevét, sőt a pletykák szerint ki is keresztelkedett, minél kevesebb támadási felület adva az antiszemita közhangulatnak. Minderre bizonyítékot nem találtam, csak újságírói túlzásnak bizonyult. A lány döntése nem volt meglepő, sőt „kötelező” volt számára, hiszen a Simon Böskét ért antiszemita támadások óvatosságra intették. A Goldstein család azt is felismerte, hogy la-

zítania kell a családi mintán, amely a zsidó vallásos nőkre vonatkozó szabályrendszer szerint élte mindennapjait. Júliának modern, emancipált elsősorban nem „zsidó nőként” kellett megméretetnie magát, ami csak úgy volt lehetséges, hogy a zsidó asszimilálódás összes elemét felhasználják. A verseny után viszont, amikor az *Egyenlőség* munkatársa felkereste a családot, igyekezett mind életmódjában, mind zsidó identitásában erős családot bemutatni Goldsteinnéket.

„Az ideai szépségkirálynő választáson az elfogulatlan zsűri ítélete szerint a legszebb, legtipikusabb szépség egy 16 éves zsidólányka Gál Juliska személyében lett Miss Hungária. Abból az alkalomból, hogy immár másodízben képviseli Magyarország színeit zsidólány az Európa szépségkirálynő választáson – Simon Böske még Miss Európa is lett – érdekesnek tartottuk, hogy Miss Hungáriát otthonában felkeressük. A Csokonai utcában izlésesen berendezett polgári lakásban lakik Gál Juliska. Ilyen néven azonban nem lehetne ráakadni. Szülei családi nevével ugyanis Goldstein Juliskának hívták a szépségkirálynőt. Műszerész tüzlete van a szépségkirálynő atyjának. elég távol a Csokonai-utcai lakástól. Nem gazdag szülők gyermeke, de nem is olyan szegények. Ahogy egyes lapok megírják. Azután mesélni kezd Goldstein mama a családi kapcsolatokat, melyekből kitűnik, hogy igazi derék, jó zsidó familiából került ki az ideai magyar szépségkirálynő. Nem is szégyeljük, hogy zsidók vagyunk, mondja közben a nagynéni. Mikor a kishugom a Luli, mert így hívjuk a drága szépemet, van más Juliska ugyanis a családukban és a Luli nevet adjuk neki megkülönböztetésül – szóval a kis Luli elment a szépségversenyre, megkérdezte, hogy nem baj az, ha zsidó? Mert ő bizony a vallását semmi áron nem tagadná le. Még egy szépségkirálynő büszke címéért sem. Aztán elment a választásra.”²²

A Goldstein család feltehetően nem volt a sikerre felkészülve, és arra sem, hogy lányukat megóvják számos későbbi kudarctól. Simon Böske családja sem tudta jól kezelni lányuk sikerét és hírnevét, és előttük nem volt korábbi minta sem. Az apa intelligensen a holokausztig „kordában” tudta tartani a lánya körüli „felhajtást”. A Simon családot Keszthelyről deportálták Auschwitzba. Böske Budapesten bujkált. A háború után idegrendszeri problémákkal küzdött. Férje 1955-ben bekövetkezett halála után magányosan²³ élt. Bár Simon Böskét is próbálták botrányokba keverni, de ezektől nem volt olyan hangos a sajtó, mint később Gál Júliától. Gál Júlia ezzel szemben, a család „naiv” döntései révén már a megválasztása évében botrányokba keveredett. Míg Simon Böskéből „győztes” és „szerencsés

életű” női alakot kreált a nagyközönség, addig Gál Júliát „vesztes, naiv, szegény gyereklány”-ként jellemezték.

Gál Júlia nem nevelkedett külföldi lányintézetekben, mint Simon Böske. A Wesselényi utcai izraelita elemi iskolába járt Budapesten,²⁴ majd a Síp utcai zsidó leány polgári iskola növendéke lett. Végül elvégezte a Dobó Katalin Kereskedelmi Iskola tanfolyamát.²⁵ Simon Böske igazi úrilány volt, akinek meg sem fordult a fejében, hogy munkát vállaljon. A Horthy-korszakban azonban a „kispolgári” asszonynak a háztartást biztosan el kellett látnia (ez nem volt kérdés) és emellett még fizetett munkát is végeznie kellett.²⁶ Gál Júlia tizenhat évesen a Rákóczi úti Pók Áruházban kezdett dolgozni, 30 pengő fizetéssel.²⁷ Bár a híradások arról szóltak, hogy egyszerű bolti eladó volt, ő ezt cáfolta: irodai alkalmazottnak mondta magát. Mindössze három hete dolgozott az áruházban, amikor elnyerte a Miss Hungária címet. Az akkori Pók Áruház tulajdonosa Fekete Jenő²⁸ volt, aki – hasonlóan Brammer Pálhoz, Simon Böske első férjéhez – a kor egyik meghatározó divatkereskedője volt.

Gál Júlia szegényes családi körülményeirel utal Incze Sándor is, az egyik szervező, aki a *Színházi Élet* hasábjain kifakad a versenyt ért támadások miatt: „A közvélemény mindig talál valami kivetni valót az új Missben. Hiába, ha gazdag is baj, ha szegény – mint például a jelen esetben, amikor egy volt, ideiglenes midinet²⁹ választottunk meg...”³⁰

A SZÉPSÉGGIRÁLYNŐK ÉS AZ ÚJ NŐI IDEÁL

A 19. század végére egy új világkép és stílus kopogtatott Európa ablakán, amely szakított a historizmus merevségével és teljesen megváltoztatta a női divatot. A szecesszió vagy Jugendstil, Franciaországban art nouveau kulturális és társadalmi mozgalma nagy léptekkel alakította át a 19. század kényelmetlen, mozgásra, sportra, munkára alkalmatlan női viseletét.³¹ Az Európát meghódító, a középkori divatelveknek hátat fordító stílusváltás búcsút mondott a derekat összeszorító páncélfűzőnek és az alsószoknyák tömkelegének. Gustav Klimt osztrák festő barátja, Emilie Flöge,³² mint az új irányzat egyik képviselője, fehérneműt tervezett Bécs arisztokrata hölgyeinek a szecesszió és a hozzá kapcsolódó forradalmi gondolatok, a női test újraértelmezésének jegyében.

Pár év késéssel ugyan, de az új divatirányzat Magyarországra is megérkezett, és az arisztokrácia, de az alsóbb polgári rétegek asszonyai is soha nem lá-

tott kihívásokkal találták szembe magukat. Az új divat nemcsak a praktikumnak kedvezett, hanem egyre többet mutatott a női testből. A merészen kivillanó, évtizedeken keresztül eltakart és letagadott láb és az alsószoknya a nő eleganciájának fokmérője lett. A kecses női láb elegáns, megmutatni való testrészévé vált – de csak a városi úri hölgyeknél –, amit megfelelő kiegészítővel (selyemharisnya) hangsúlyozni kellett. Eltűnt a fűző, és a nők fogyókúrázni kezdtek. Az új női ideál inkább sovány volt, mint telt. A szoknya fokozatosan rövidült, és Coco Chanel garçonne³³ stílusával és a 20. század legmerészebb feketeruha-ötletével megteremtette a nőies, elegáns dolgozó nő típusát. Ruhái a fiús, sovány női testet hirdették. Több mint tíz évvel az első világháború után a modern nő archetípusa kezdett valós alternatívává válni, főként a nagyvárosokban. A társadalmi változások mellett átalakult a női testről alkotott kép is: a rövidre nyírt, fiús nő lett a divat. Az ideális test továbbra is karcsú és lehetőleg magas (160–170 cm közötti) volt. Noha a fogyókúra megmaradt, az évtizedben a modern (úri)nőtől már elvárták, hogy kisportolt és egészséges, ugyanakkor romantikusan nőies legyen. A harmincas évek ideálja a nőies sportlady lett.³⁴ A húszas évek már a rövid haj évtizede volt, a békebeli (extrém) hosszú hajviselet nem tért vissza. Első ízben történt, hogy egy hajszín az összes többit megelőzve etalonná vált, a szőke. Coco Chanel szépségideáljának 1929-ben tökéletesen megfelelt a keszthelyi Simon Böske, aki szőke és kék szemű volt, és törekény kecses alakjával, finom arcával elbűvölte a 22 tagú zsűrit.

A fiús, karcsú leányalak divatját észlelte Erdősné H. Irén is: „Ez a típus nyeri meg a szépségversenyt, ez a főszereplő a filmen és színpadon, ez a festő modellje és erre az alakra szabják a legújabb ruhaterveket” – írta 1928-ban megjelent, a „fiatalság, karcsúság és szépség titkairól” szóló könyvében.³⁵ Azt is megjegyzi, hogy az arc szépségével szemben előtérbe került a korábban nagyrészt eltakart, de újabban egyre inkább feltárulkozó test szépsége.³⁶ „Míg a férfi azért űz sportot, hogy fizikumát fejlessze, testét akarátának engedelmessé, hibátlanul működő géppé alakítsa és energiáját fokozza, addig a nő szépségül használja, testi-lelki harmóniát (költőiben: boldogságot) keres. De azért is sportol, mert érzi, mennyire kedvez neki a mindenkori milió; akár az autó volánja mögül villan elő napbarnított arca, tenispályán hajladozik, lendül, jégtükrön, hómezőn siklik, vagy nyugtalan paripán bukkan fel sötétkosztümös sziluettje. Legfestőibb keretet a tengerpart nyújt. Ott egy jól kiképzett úszóruhás alak úgy hat, mint egy megelevenedett görög szobor. Mögötte

a napfényes háttér színpompája: az ég és tenger azúrja, aranybarna homok, zöld pászit és opálos sziklatömbök csak fokozzák varázsát.”³⁷

Gál Júlia sötét barna hajú volt, barna szemű, de nagyon kecses testtartású és mindössze 43 kg. Simon Böskéhez hasonlóan, karcsúságban méginkább megfelelt az új szépségideálnak. Soványságát azonban már kórosnak ítélték, így Spanyolországba való indulása előtt elhelyezték egy szanatóriumban és hetekig hízlalták. 51 kiló volt, amikor a versenyre elutazott. A szervezők úgy nyilatkoztak, hogy egy kicsit „nőiesebbé kellett őt varázsolni”.³⁸

Fiatal lányok hada levélben kért szépségtanácsot Simon Böskétől szépségkirálynővé választása után. Böskének egyszerű válasza: „Hogy tettem-e előkészületeket a versenyre? Hát persze! Egy barátnőm útmutatása alapján az otthoni tükörben életemben először kifestettem a számot. Sokat kellett lemosni, mert a nevetéssel mindig lecsúsztam a vonalról.”³⁹

A 20. század elején még városi polgári környezetben sem volt természetes az arc festése, a rúzsozás, pláne idősebb nőknél. Egy középpolgári asszony csak módjával használt púdert, még ritkábban rúzszt. A szépségápolásra szánt szerek reklámozása a különféle arckrémekre korlátozódott. A kevés púder- és hajfesték hirdetés mellett alig volt például rúzs- és szemfestékreklám. A festett arc a romlottságot jelentette. Természetesen a kor híres színésznői és filmcsillagai is hatással voltak a szépségideál alakulására. A kor a szépségideáljába azonban a rúzs nem fért bele. A púder és a „Greta Garbo” szemöldök igen, de egy erkölcsös úrinő nem rúzsozhatott, mint ahogy a körömlakk⁴⁰ sem volt elfogadott szépségápolási termék. Megjelenése azonban mérföldkőnek számított az 1930-as években a szépségiparban. A rúzshoz hasonlóan a körömlakk is sokakban váltott ki ellenérzést. „Nem tudok ezeken a vörös körömökön felindulni, bocsássanak meg, rajongani se tudok érte. Vöröset lobbantak a nők ujjai. Édes istenem, tudomásul veszem. Ha divat akar lenni, én úgyse fogom tudni útját állani. A világháborút se tudtam leinteni” – írta Szép Ernő a körömlakkokról egyik publicisztikájában.⁴¹ Mindenesetre a kor filmcsillagai, Greta Garbo, Marlene Dietrich, Katherine Hepburn követendő szépségideálok lettek. A hazaiak közül Muráti Lili⁴² diktálta a divatot Pesten, aki nemcsak külsejével, hanem modern életmódjával is feltűnést keltett: rendszeresen sportolt, autót vezetett és nyelvet tanult. Divatot teremtett öltözködésével és frizurájával. Sportosan elegáns stílusához jól passzolt a nadrágszoknya és a vastag faltalpú szandál. Ő vette Budapesten az első bikinit, ami óriási botrány volt abban az időben, és neki volt először miniszoknya.⁴³

Gál Júlia útban Chile felé, 1933. Forrás: Színházi Élet

Az a dilemma, hogy a szépségkirálynő festett arcal méretesen meg vagy anélkül, folyamatos szóbeszéd tárgya volt a sajtóban is. A *Kis Újság* a következőt jegyzi meg Gál Júlia kapcsán: „A királynőség előtt sose használt szépítőszert utána bizony szükségesnek bizonyult. Arc, ajak, kar, dekoltázs. A többi királynő is kikészítve jelenik meg a versenyen. A kozmetikai szalonban Góth Sándornéval,⁴⁴ a híres színésznővel találkozott Gál Júlia. Góthné rákiáltott: Te kislány, mit csinálsz te itt? Tán csak nem ment el az eszed, hogy kikozmetikáztatod azt a szép, hamvas fiatalágodat? Mikor Júlia zavarba jött, elpirult és azt mondta, hogy csak hízási tanácsért jár a szépítő orvoshoz.”⁴⁵

Báró Bornemisza Elemérné Szilvássy Karola Erdély-szerte ismert rendkívül művelt, feltűnő és sokszínű jelenség volt, modernül öltözködött és viselkedett. Emblematikus alakja volt a „modern nő” imázsának. Nemcsak öltözkékével adott okot a szóbeszédre, de azzal is, hogy, 1912-ben, amikor Louis Blériot francia repülőgép-feltaláló Budapestre látogatott, férjével, báró Bornemisza Elemérrel Budapestre utazott és kérte, hogy hadd repülhessen Blé-

Gál Júlia nemzeti színű szalaggal, 1933.
Forrás: *Színházi Élet*

riot-val. Ő lett az első nő, aki Magyarországon nőként repülhetett.⁴⁶ Az első magyar női pilóta, a zsidó származású Steinschneider Lilly 1891 januárjában született Budapesten. Apja dúsgazdag izraelita pesti paplangyáros volt. Lilly ott volt az 1910 nyarán, Budapesten megrendezett nemzetközi repülőverseny nézői között, és az esemény olyan nagy hatással volt rá, hogy gépjármű-vezetői vizsgája után a pilótaigazolvány megszerzését tűzte ki célul. Eleinte híres pilóták utasaként tűnt fel, akik akkoriban szívesen kértek fel csinos, ifjú hölgyeket erre a feladatra. Lilly újabb bizonyíték a zsidó szépségre és a haladó emancipált zsidó nőre. Simon Böskét és Gál Júliát ugyan nem ültették repülőgépbbe, de autóba, motorbiciklire annál inkább, hiszen egy modern nő már akár vezetni is tudott.

A két világháború közötti szépségideálról egy a kort megélt úrinő a következőt mesélte: „A női kozmetika a két háború között a szemöldök borotválása volt, mint pl. Greta Garbóé. Szemöldökceruzát is használtak és volt rúzs is, de tisztességes polgárszony nem rúzsozott. Színésznők, táncosnők, nagystílű kurvák festették magukat, úgy, mint a mo-

zisztárok. Kölnit is használtunk, a 4711-es volt a neve. Létezett arckrém is (hasonlított a Niveához), tejkrém volt a neve. Azért, hogy szép legyen a bőrünk és egészségesek legyünk, ne legyen vashiányunk, vasas almát ettünk. Egy almába kellett vaszöveget tenni. A legfőbb kozmetikai festék a púder volt. Nem volt divat a lesültség, az csak a parasztoknál volt divat. Erősen púderozni kellett, pl. az anyám csak így ment le a Balatonra. A lesültség csak paraszti dolog volt.”⁴⁷

A szépségverseny résztvevői az elengedhetetlen púder mellett már kirúzsozták szájukat is. Megítélés tárgya volt, hogy ez erkölcsös vagy sem. A rúzsozás és a száj festése annyira megosztotta a közvéleményt, hogy például az egyik szépségkirálynő-választás alkalmával, ahol megjelelent Simon Böske is, a tudósító megjegyezte, hogy „nincs rúzs a száján”.

Paál Jób⁴⁸ ismert riporter hosszú riportot írt Gál Júliáról, amikor egy „külföldi fürdőhelyen” találkozott vele. Az újságíró sem hagyta szó nélkül a körömlakkot és a rúzst. „Divatos külföldi fürdőhelyen ismertem meg a Misst. Körmei rikitó vörösre vannak lakkozva, ajkain ívben szalad a rúzs, szemöldöke hennázva⁴⁹ van, az arcán diszkrét, de mégis feltűnő festék. Mert mindössze tizenhét esztendő Gál Júlia, de ki van készítve, mint azok a hölgyek, akik messze túl vannak már az élet delelőjén. Asszonyok a jó társaságból nem készítik ki így magukat. Mert megszólnák őket érte. Gál Júlia kétségkívül szép leány. – De sokkal szebb lenne, ha tizenhét éves arcát nem mázolná agyon és lovagi kesztyűbe bújtatott keskeny kezének körmein nem ordítana, rikitana, üvöltene a kármin...”⁵⁰

Az antiszemita és a szépségversenyt rosallók, az erkölcstelenséget tipikus zsidó jegynek látták Simon Böske, de különösen Gál Júlia esetében. A zsidó személyiségjegyeknek tulajdonították a könnyű erkölcsöt és a prostitúciót.⁵¹ Előszertettel ruházták fel a zsidó nőket olyan megzabolázhatatlan érzéki tulajdonságokkal, mint a meztelenség és a bujaság. Szörnyülködtek állítólagos romlottságukon, nimfománnak gondolt hajlamukon.⁵² Az ellentmondást tovább feszítette, hogy a századfordulón a nyilvánosságban zsidó nők korábban szokatlan szerepekben tűntek fel. A polgárosodó zsidó réteg elsőként reagált a nyugati kulturális mintákra és értékekre, és meghatározó szerepet játszott a közvetítésükben. Ennek egyik nagyon látványos jele volt, hogy a nők tanulni kezdtek, valamint hogy egyre többen mentek nyaralni, töltötték a szabadidejüket az otthonon kívül. Hatott rájuk a divat, a szépségkultúra minden új irányzata.

A tekintélyelvű keresztény férfitársadalom nem tudott erre pozitívan reagálni. A verseny pedig még

egy ok volt a gyűlölködésre. Petrássevich Géza⁵³ újságíró, a századforduló egyik nagyhatású antiszemita véleményformálója így jellemzi a zsidó nők erkölcsét: „a nemzeti génius, az őserő nem tud produkálni semmit, ma szerveinket eltompítja az utca zaja, a szalon vihogása, az orfeum gőze, Hebron rózsáinak [azaz a zsidó nőknek] ölelő karjai.”⁵⁴

A korabeli képek alapján minden „királynő”-jelöltnek hasonló frizurája volt, ondolált rövid haj. A divatos rövid bubifrizura gyakori elfoglaltságot jelentett az úri hölgyeknek a két világháború között. A hajhullámosításban a forró vassal történő sütést felváltotta a „vízberakás” és a dauer. Az előbbi igen hosszú ideig tartó művelet volt. A nedves haját fésűkkel, tűkkel hullámokba rakták, majd megszártották. A legalább két órát igénybe vevő művelet eredménye azonban csak a következő hajmosásig tartott. Körülbelül hat hónapig tartó eredményt hozott a század nagy találmánya, a dauer. Az egyenes hajtincseket ilyenkor egy villanyárammal fűtött gép alkatrészeire, „onkliba” csavarták, majd melegítő búrát borítottak rá, és a haját két-két és fél órán át sütötték.

Gál Júlia a szépségverseny elvárásainak megfelelően, a kor divatját utánozva a verseny előtt fodrászhoz ment: az egyik legjelesebb fodrászhoz, Vágó Viktorhoz, akinek a Rákóczi út 57. sz. alatt volt az üzlete. A látogatásról később a következőket nyilatkozta: „Nem vagyok babonás és ki is nevettem eddig azokat, akik bizonyos eseményt valamilyen rejtélyes erőnek tulajdonítottak. Ugyanígy voltam a választásnál is. Nem hittem a szerencsében, csak a tényekben. És mégis a választást megelőző napon, mikor a fodrászhoz készültem, azt kérdezte tőlem egy ismerősöm, hogy miért éppen a Vágó-szalónba megyek? Erre azt feleltem, hogy a legtöbb Missnek is Vágó Viktor speciális hölgyfodrász készítette el frizuráját és hozta rendbe hajszínét a választásra. Most kipróbálhatom a kabalát – gondoltam. Elmentem Vágó Viktorhoz, megfésültettem magam. És íme: győztem. Most zavarban vagyok. Nem tudom, hogy a babona győzött-e vagy a szép frizura. Mint-hogy azonban én a tények embere vagyok, mégis azt mondom, hogy nem kabalának, hanem a Vágó Viktor-szalón kitűnő munkájának köszönhetem a győzelmemet.”⁵⁵

Az úrinő bőre fehér, a le barnult arc az egész nap a földéken dolgozó parasztoké. Ezért aztán alap *toilette*-készlet darabjai, a rúzs, a púder és a szempil-laspirál új termékekkel egészült ki: az egészséges, pirosposzsgás bőr látszatát arcpirosító használatával igyekeztek elérni, amely a sápadt (a közvélemény szerint gyenge és beteges) bőrt volt hivatott leplezni. Hatvány Lili író, aki ott ült a szépségkirálynő-

választások zsűrijében, szinte kötelezővé tette volna az úri hölgyeknek, amit így fogalmaz meg: „napjainkban a festék annyira divat, hogy az, aki sápadt arccal, fehér ajakkal jelenik meg, beteg vagy elhanyagolt benyomást tesz.”⁵⁶ Az új termékekkel bővült a piaci szereplők köre: megjelent a Hudnut, a Radea, vagy a ma is jól ismert Caola és a világhírű német Nivea termékcsalád is. A zsíros, pattanásos bőr ellen kínált alternatívát az Egger-gyár Sulfamyl kénpúdere. A harmincas években az importált szépségipari termékek listavezetői a korábbi francia és/vagy amerikai termékek helyett már a német gyártmányok voltak. A hazai gyártóink között ott volt dr. Egger Leó (Egger-gyár) és dr. Nosedá Kálmán (Titán Vegyipari Művek Rt.). Ami a kereskedelmet és a szolgáltatást illeti: megszámlálhatatlan illatszerkereskedő, gyógyszerész, például az egyik leghíresebb, „Molnár és Móser Laboratóriuma” és kozmetikai szalon várta a szépülni vágyó úri hölgyeket. Mindezek a márkák az átlagnő igényeit szolgálták. Egy szépségkirálynőnek és az arisztokrata hölgyeknek luxustermékeket ajánlottak. Gál Juliát 1934-ben meghívták az illatszerészek báljára, ahol termékmintákkal árasztották el az előkelő úri-hölgyeket, és a szépségkirálynő sem maradhatott ki. A stílusosan a táncrendhez csatolt ajándécsomag a következőket tartalmazta: Three Flower-krém és púder a Molinard Jeune Grasse párizsi illatszer-gyárból, Eau de Toilette Iscles D’Or Molinard, Dralle Eau de Cologne, Valery Vanishing-krém, Diana-fogkrém, Brazay-féle krém,⁵⁷ Savoly pipere-szappan, valamint a Cheramy-képviselő által át-nyújtott kis Cappi-púder.⁵⁸

A VERSENY

Amikor Simon Böskét megkérdezték, hogy szépségkirálynőként mi az életcélja, a válasza a következő volt: „Férjhez akarok menni egy csinos, intelligens, vagyonos fiúhoz úgy, amint az kedvenc regényeimben szokott történni. [...] Az egyetlen vágyam az, hogy minél előbb férjhez menjek! – Igen, férjet szeretnék! – Zsidót. – Csakis zsidót! De szép és gazdag is legyen.”⁵⁹

Gál Juliától is megkérdezték ugyanezt, és válasza kísértetiesen hasonlított a nagy elődjéhez. „Az újságíróknak azt mondtam, hogy színésznő vagy filmszínésznő szeretnék lenni. De megmondom őszintén, szombaton olvastam, hogy Tasnády Fekete Mária⁶⁰ férjhez ment Berlinben egy filmproducerhez. Azelőtt egy félórával még nem voltam benne biztos, hogy elmegyek a választásra, de amikor a házassági hírt olvastam, elhatároztam, hogy most már bizto-

san ott leszek. Hátha megduplázom a főnyereményt: Miss Magyarország leszek és boldog felesége egy derék embernek.” „A férjhezmenés a végcélja minden lánynak, pláne egy tisztos zsidóházból való lánynak” – mondta később édesanyja, Goldstein Katalin is. A tradicionális zsidó életben a házasságot előre megszervezték a házasságközvetítő⁶¹ révén. Személye nemcsak az ortodox, de a neológ közösség életében is fontos volt. A szigorú vallási hagyományok szerint élő fiúk és lányok nem vagy csak igen ritkán találkozhattak egymással. Bár a házasságközvetítés műfaja az ortodoxiához volt elsősorban köthető, a neológ családok többsége élt a közvetítés lehetőségével. A szerelmi házasság a holokauszt előtt nemigen volt jellemző. A jó „parti” összehozása mellett minden esetben szempont volt az is, hogy keresztény ember ne házasodjon be a családba. Ez a cél mindkét lánynál megvalósult.

1933. január 22-én délelőtt tíz órakor, a hagyományos formák között megkezdődött a Miss Magyarország 1933-választás a Royal Szálló Fehér-termében. „Jöttek kipirult képű fiatal lányok – igazán nehéz volt megállapítani, hogy ehhez a pirossághoz milyen mértékben járult a hideg, az izgalom és a rúzs” – tudósított a *Színházi Élet*.⁶²

A választás minden évben a pompáról, a fényűzésről szólt. Simon Böskét azonban még nem ilyen külsőségek között választották meg. A *Színházi Élet* szerkesztőségének helyeségei nem tudták azt a pompát és csillogást megadni, amit a Royal Szálló eleganciája. Gál Júlia perzsaszőnyegekkel letakart pódiumon vonult végig a szálloda legszebb báltermében. A nemzetközi szervezőbizottság elvárása volt az előkelő környezet, így a magyar szervezés igyekezett minden évben mind előkelőbb helyszínt választani. A legpompásabb helyszín azonban Gál Juliának jutott.

A lányok nőkísérőkkel vehettek részt a versenyen. Általában édesanyák, nőrokonok, barátnők vállalták ezt a feladatot. „Jöttek mamák és más kísérők, akiket a rendezőség könyörtelenül elszakított pártfogoltjaiktól, földirigálván őket a kísérők számára fenntartott emeleti különterembe. Ennek a helyes intézkedésnek meg is volt a hatása: a választás simán, gyorsan, izgalommentesen zajlott le, ami az elfogult kísérők jelenlétében aligha történhetett volna meg. Maguk a Miss-jelöltek a Fehér-teremmel szomszédos Magyar teremben várták a választás megkezdését, mialatt percenként a tükör elé siettek, hogy egy-egy utolsó ecsetvonással javítsanak az esélyeiken.”⁶³

A Magyar Film Iroda operatőre filmre vette az eseményt.⁶⁴ Ott voltak a fővárosi és külföldi sajtók képviselői is, akiket a rendezőség a terem három ol-

dalán helyezett el, míg a negyedik falrészt és az előtte lévő térséget a pódium és a zsűri asztala foglalta el. Tizenegy órára már teljes számmal egybegyűlt a Miss Hungária-választás ismert zsűrije. Nagy szeretettel köszöntötték a férjével érkező Simon Böskét, és ugyanilyen sikere volt Hatvany Lili bárónőnek, aki a zsűri elnökének, Harsányi Zsoltnak a jobbán ült. A zsűri harmadik nőtagja, Góthné Kertész Ella a férje mellett foglalt helyet. A zsűriben ült Lengyel Menyhért, Herman Lipót, Pólya Tibor, Keéri-Szántó Imre, Iványi Grünwald Béla, Kisfaludy Stróbl Zsigmond és Porzsoló Kálmán. Simon Böske zsűrijében még csak egy nő szavazhatott, Márkus Emília színésznő.

Az első taptot a 87. számot viselő lány kapta. Nem érdemtelenül, mert mint egy órával később kiderült, a zsűri neki ítélte a Miss Magyarország 1933 címet. A rosta után harmincöt lány maradt a versenyben, az újabb rosta után már csak tizennégy, majd csak öt. Az öt lány azután bevonult a szomszédos Magyar-terembe, és közülük jelölte ki a zsűri félórás tanácskozás után azt a hármat, akik közül a Miss és két udvarhölgye kikerült. Ez a három lány, a 87. számú Gál Júlia, a 141. számú Gábor Zsazsa és a 127. számú Radó Lili volt. A zsűri elnöke összegyűjtötte a szavazócédulákat, amelyeknek eredményéből kiderült, hogy a zsűri Gál Júlia budapesti „kislánynak” ítélte a Miss Magyarország 1933 címet. Harsányi Zsolt feltűzte a megválasztottak vállára a nemzeti színű szalagot, és rövid üdvözlőbeszédet tartott. Azután felborult, minden rend, megindult a hozzátartozók és az újságírók rohama. Lent az utcán órák óta fagyoskodó lelkes pestiek várták és éljenezték az új királynőt.⁶⁵

A választások rövid történetének legfiatalabb győztese mindössze 16 és fél éves volt: így is kezelték, mindenki csak a „kis Juliskának” nevezte. Később azonban felnőtt nőként kellett Madridba utaznia a Miss Európa-választásra, ahol minden esélye megvolt, hogy megismételje Simon Böske diadalát.

Gál Júlia luxustoaletten vett részt a versenyen. Minden ruhát, sminket, cipőt és ruhakiegészítőt kölcsön kapott, mivel anyagi helyzete nem engedte meg, hogy saját pénzből reprezentáljon. A költségeit egy bizonyos Deutsch Károlyné állta, akit a Pók Áruházból ismert. A „szépnek” tűnő gesztusból azonban később csúnya vita lett. Mindenesetre a szervezők elvárták az elegáns, drága megjelenést a versenyzőktől, így egyből ki is zárták annak a lehetőségét, hogy szegényebb sorsú lányok is versenyez-hessenek, kivéve azok, akik – ahogy az Gál Júlia esetében is történt – szponzort találtak maguknak, aki fizette a verseny költségeit. Már a budapesti esemény is egy bizonyos társadalmi rétegnek volt a ver-

senye, azoké, akik anyagilag meg tudták fizetni. A minimum középpolgári rang a lányok esetében elvárt volt, de természetesen nem kimondott elvárás. Áthidaló megoldást nyújtottak azok a szponzorok, akik remek reklámlehetőséget láttak a versenyben. A legtöbb lány kölcsönruhában, -ékszerben és -piperében vett részt a versenyen. Simon Böskének is volt támogatója, aki kölcsönadott ruhákat a párizsi megméretetetésre. A párizsi győzelem után viszont nem kellett visszaadnia a teljes toaletteket. Gál Júlia már Budapesten is csak kölcsönruhában tudta megnyerni az első helyet.

A szépségkirálynő-választás műfaja sokak számára volt nem kívánatos. Az erősen jobboldali konzervatív feminista ideológiát képviselő Tormay Cécile vezette Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (MANSZ) és a Turul Szövetség a (Magyar Egyetemek és Főiskolák Országos Nemzeti Turul Szövetsége Előkészítő Bizottsága), mint a Horthy-korszak legjelentősebb egyetemi ifjúsági szervezete, tüntetéssel és antiszemita megnyilvánulással fogadta Simon Böske győzelmét.

A negatív kritika Gál Júlia esetében sem maradt el. A *Magyarország* című lap így tudósított a versenyről és Gál Júlia megválasztásáról: „Helyszíni közvetítés a Miss Magyarország választásáról. Izgalom, Miss Csúnyák kivonulása, filmszínész nő kópiák felvonulása.”⁶⁶ A *Nemzeti Újság* sem helyeselte Gál Júlia megválasztását, minden baj volt. Nem helyeselte, hogy az új szépségkirálynő csak 43 kiló. Nem helyeselte, hogy Goldsteinnek hívták, azt sem, hogy hirtelen magyarosította a nevét, a társadalmi helyzetét, és kritikával illette a Csokonai utcai lakását, földszinti elhelyezkedését és szegényes berendezését, és hogy Júlia egyszerű bolti eladó.⁶⁷ Goldsteinnek földszinti lakása utalt a család társadalmi helyzetére. A modern urbanizáció egyik fő ismérve, a bérház, szociálisan tagolt volt.⁶⁸ A pesti bérház hierarchikusan épült fel, az elsőől a negyedik emeletig fokozatos átmenetekkel, a nagypolgárságtól az alsó középosztályig és a kispolgárokig. Munkások, kispolgárok együtt éltek a gazdag polgárral, és a magánéletébe is beleláttak.

A versenyt szervező *Színházi Élet* főszerkesztője és a szervezőbizottság oszlopos tagja volt Incze Sándor, akit zsidó származása miatt szintén támadtak, és az egész szépségkirálynő-választást valamiféle „erkölcstelen zsidó műfajnak” gondoltak. Simon Böskét és Gál Júliát azonban csak Magyarországon érte támadás zsidó származásuk miatt. Amikor az Orient expressz Hegyeshalomnál átlépte az országhatárt, a magyar cigányzene, a paprikás csirke, a csárdás, a nemzeti színek és sok más, a magyarságra utaló hungarikum vette át a főszerepet. Mindkét

esetben mint magyar szépséget várták őket a Miss Európa-választásra, Simon Böskét Párizsba, Gál Júliát pedig Madridba. Zsidó származásukat senki nem firtatta, a magyarságot képviselték, és senki nem akart belőlük „zsidó szépségkirálynőt” csinálni. Mindkét lány korábban kóserül étkezett, de a külföldi utazásuk során ez a szempont teljesen elhalványult. Simon Böske paprikás csirkéjét tejföllel tálalták, sőt oldalast is sütöttek a tiszteletére, de meg kellett birkóznia Párizsban az osztrigaevéssel is, mint ahogy Gál Júliának is, aki újságíróknak el is mondta, milyen nehézséget okozott ez neki. A helyi magyar zsidó közösségek képviselői is igyekeztek a szépségkirálynők közelébe kerülni.

Gál Júlia nem sokkal a budapesti verseny után az Orient expresszrel Párizsba, ottani átszállással Madridba utazott, hogy versenybe szálljon a Miss Európa cím elnyeréséért. Kísérője Guthy Böske volt, aki kora meghatározó és közkedvelt újságírójaként, divattudósítójaként és a *Színházi Élet* divatrovat vezetőjeként kiemelkedő szerepet töltött be a divattörténelemben. Érdekes, fantáziadús írásai nagy hatással voltak az adott kor társadalmi divatképének alakulására.⁶⁹

A Miss Európa-választás óriási fordulatot eredményezett Gál Júlia életében. A korabeli sajtó népmesei motívumokkal kiszínezett királylányt kreált belőle, akinek kezéért kérők hada szállt versenybe, míg végül a legméltóbb elnyerte jutalmát. A „naiv kis Juliskából” ahogy a budapesti sajtó láttatta, a külföldi sajtó előkelő királylányt és felnőtt modern nőt kreált. Júlia gazdag útipoggyászt vitt magával Madridba. A pompás bőröndben szebbnél szebb cipők álltak egymás mellett, sporthoz gyík- és krokodilbőrönből, a toalettekhez pedig selyemből, sevróból, antilopból. Úti ruhája szürke angol kosztüm volt, világoskék blúzzal, fiús panamakalappal. Hozzá elegáns tweedraglánt viselt. Sok gyönyörű ruhája közül a legszebb a versenytoalett: apró, fehér fodrokból összeállított selyemorgandi ruha, a derékban óriási vörös pipacscsokorral. Karcsú termetéhez, sötét barna hajához ez a ruha illett a legjobban. A szépségkirálynők tiszteletére adott bálon pedig virágos mousseline kisestélyit viselt, rózsaszín szaténujjakkal és -övvel.⁷⁰ Mindezt kölcsön és szponzorajándékokból. A ruhák nagy részét a verseny után vissza kellett adnia.

Miután Júlia megérkezett Párizsba, egy amerikai milliárdos, akinek Rolls Royce kocsiján járta Párizst, azt szerette volna, hogy „Juliska” ne menjen el a madridi versenyre. Egy előkelő londoni nevelőintézetben akarta elhelyezni, ahol angolul és franciául kellett volna tanulnia, azután Amerikába vitte volna filmszínésznőnek. Rendkívül komoly ember,

a párizsi bankkörök szerint a leggazdagabb párizsi amerikaiak egyike volt. Pestre akart jönni Gál Júlia szüleihez. A kaportalai maharadzsa sem akarta engedni Júliát Madridba. Kijelentette, hogy a választás után Pestre jön, hogy Júlia szüleit megismerhesse. Egyébként Simon Böske is elbűvölte a maharadzst, aki minden évben nagy figyelemmel követte a Miss Európa-választásokat. A Worth divatszalon igazgatója pedig sajnálkozását fejezte ki, hogy nem ő csinálhatta Juliska ruháit, de megígérte, hogy ha a lány visszatér Madridból, minden ruháját ő csinálja. Gyermektelen lévén, arra is hajlandó lett volna, hogy adoptálja Miss Magyarországot.⁷¹

A színésznői karrier beteljesülni látszott, hiszen a verseny után, Harmath Imre és Márkus Alfréd⁷² szerepet ajánlott Júliának a Royal Orfeumban.⁷³ Párszor fel is lépett, és egyáltalán nem tartották tehetségtelennek.

MISS EURÓPA: A MADRIDI VERSENY

Gál Júlia a Miss Európa-választáson a madridi Műcsarnok hatalmas termében mutatta meg törekeny alkatát. Madrid város nemzeti közügynek tekintette a Miss-választást, ezért a szépségkirálynőknek átengedték az előkelő Hotel Ritzet, és tiszteletükre bikaviadalt rendeztek. Miss Magyarország, vagyis Gál Júlia, a verseny egyik favoritja volt. A kor divatjának megfelelően földig érő hófehér organdi⁷⁴ ruhában jelent meg, övében hatalmas vörös pipacsokkal. A nagy esemény fővédnöke, Maurice de Waleffe, a párizsi *Le Journal* főszerkesztője volt. A térdnadrágok éharcosának is neveztek, mert még frakkhoz is térdnadrágot húzott. Még Márai Sándor is újságcikkben értekezett róla.⁷⁵ Ő vitte diadalra Simon Böske szépségét is. Éjfélkor hirdette ki Maurice de Waleffe az eredményt: Miss Európa 1933 az orosz szépségkirálynő, Tatyana Masloff lett, első udvarhölgye Miss Magyarország: Gál Júlia. A magyar lány csak eggyel kapott kevesebb szavazatot, mint az orosz lány, de nem tudta Simon Böske sikerét megduplázni.⁷⁶

Gál Júlia kislányos megjelenéséhez nem illett a púder, a rúzs, az arcpirosító, ahogy a korabeli sajtó is megírta. Mint a legfiatalabb Misstől, Maurice de Waleffe el is tiltott minden festéket tőle – amit különben be is konferáltak. Ezzel szemben az orosz Miss direkt színpadra volt festve.⁷⁷ Sokan a smink nemlétének tulajdonították, hogy Júlia csak a második lett. Miss Hungária tiszteletére pompás estélyt adott Madridban élő Ember Nándor zongoraművész, aki a zsűrit is erősítette. A madridi magyarokon kívül részt vettek rajta az ottani operettszintár-

sulat főszereplői is, akik nagy sikerrel játszották Ábrahám Pál⁷⁸ *Hawai rózsája* című operettjét.

Gál Júlia madridi útjáról már nem „Juliskaként” és nem „bolti eladóként” tért haza Budapestre. A budapesti és a madridi versenyeken még kölcsönruhákban, -ékszerekben vett részt. Madridból azonban, ahogy azt újságíróknak is elmesélte, már új garderozzal érkezett haza, amely már saját tulajdonát képezte.

„Van tíz estélyi ruhám, három utazó-kosztümöm, huszonhat különböző alkalomra való ruhám, kilenc kisestélyim és minden ruhához passzoló cipőm és egy istenien szép mókus-bundám. Aztán rengeteg fehérneműm és annyi piperecikem, hogy elég lesz talán, amíg élek. Azután vannak gyönyörű ékszereim. A francia köztársasági elnöktől kaptam egy platina karkötőt. Azután egy arany púderkompaktot. S a választás után két láncot. Az egyik igazgyönggyökkel van kirakva, – a másik gyémántokkal.”⁷⁹

Júlia társadalmi státusza innentől teljesen megváltozott. A Goldstein család nem tudott mit kezdeni a hirtelen jött népszerűséggel, ráadásul az igazi izgalom csak ezután kezdődtek a család életében.

AZ ÁLOM BETELJESÜL....

A szépségkirálynő-választásokat a nagyközönség szerette népmesébe illő történetnek látni és szereplőit népmesei hősnek láttatni. Egy szépségkirálynőt királyi pompa illetett meg, akiért eljön majd a herceg, akivel boldogan él, amíg meg nem hal. A korabeli sajtó idealizált képet kreált a szépségkirálynő-választásból, és azt sugallta, hogy ha elég szép vagy, könnyen férjhez tudsz menni egy gazdag férfihoz. Hívószavak a világhír, a szerencse, a jó hozomány és férjhezmenetel voltak. A valóság azonban egészen más volt. Az ideálisnak tűnő élet tele volt nehézségekkel, irigységgel, intrikával és botrányokkal, abban az időben még szokatlan válásokkal. Simon Böske és Gál Júlia is elvált, tetőzve ezt azzal, hogy Gál Júlia, aki többször nyilatkozta azt korábban, hogy Budapesten kívül nagyapja Csengerben levő házában kívül máshová nem nagyon utazott, egyszer csak egy teljesen más földrészen találta magát és ott kezdett új életet egy magyar származású dél-amerikai gyártulajdonossal. Kérők szép számban akadtak már a madridi Miss Európa-választás előtt is. Ajánlatot kapott egy budapesti orvostól, de kikoszorúzta.

„Madridból most érdekes híradás érkezett: Gál Júlia menyasszony. Az egyik legnagyobb amerikai elektromos társaság, az International Telephone and Telegraph Co. vezérigazgatója, James Whitney

jegyezte el Gál Júliát, aki valószínűleg nem is vesz már részt a május 27-i Miss Európa-választáson⁸⁰ – érkezett a váratlan hír. James Whitney-t telefonkirálynak is nevezték, s többszörös milliomos volt. Azért tartózkodott Spanyolországban, mert ő végezte az ottani telefon és távíró modernizálási munkálatait. Az események olyan gyorsan zajlottak, hogy a lánykérés nem személyesen, hanem sürgönyben történt. Júlia annyira fiatal volt, hogy teljesen tanácstalanul állt a lánykérés előtt. Segítségért fordult a választás budapesti rendezőihez, és tanácsot kért, hogy elfogadja-e az igazgató házassági ajánlatát, vagy visszautasítsa?

A Miss Hungária-verseny rendezője a következő rövid választ küldte ugyancsak táviratban a magyar szépségkirálynőnek: „Ezt ne tőlem, hanem a szüleitől kérdezze meg.” A válasz tipikusnak mondható: a család, de leginkább az apa döntésén múltott egy házasság sorsa, és nem a lányokén. A „jó parti” sokkal inkább az anyagi helyzettől és a társadalmi rangtól függött, mintsem a szerelemtől. A társadalmi felemelkedés lehetősége és az anyagi helyzet stabilizálódása Goldsteinnék szegényes otthonában rendkívüli izgalmat keltett. Ebből a házasságból azonban nem lett semmi, mert Júlia nemet mondott. A szülei a döntést teljes mértékben a lányukra bízták, akinek a szeme előtt a Miss Európa-verseny győzelmének lehetősége lebegett. Ezért inkább a megmértetés mellett döntött, nem a házasság mellett.⁸¹

Új kérére azonban nem kellett sokat várnia, mert hamarosan robbant a hír: „Miss Magyarország eljegyezte magát. Miss Magyarország, Gál Júlia most érkezett haza a nemzetközi szépségkirálynő választásról és menyasszony lett. Vőlegénye Jose Klein, magyar származású délamerikai vajgyáros, aki egy délamerikai lap megbízásából interjúvolta Gál Júliát. A negyedórás interjú vége az lett, hogy Jose Klein megkérte a szépségkirálynő kezét, aki igent mondott.”

A lánykérés és az esküvő azonban nem volt zökkenőmentes és a Csipkerózsika-álom izgalmas fordulatot vett. „A leánykérés amerikai tempóban – Egy chilei kereskedő, aki újság-tudosítóként jelentkezik és 15 perc múlva, mint vőlegény távozik. A múltnak nincs szerepe, fő a – jövő” – írja a helyi magyar sajtó.⁸² A chilei, később argentinai magyar származású fiatal nagyiparos, José Klein és Gál Júlia esküvőjét 1933 szeptemberére tervezték, amivel az is nyilvánvalóvá vált, hogy a szépségkirálynő Buenos Airesbe költözik. A figyelmes férjjelölt virágokkal árasztotta el a Csokonai utcai lakást, és igyekezett a szülők kedvébe járni: egy kis ház megvételét ajánlotta föl nekik.⁸³

AZ „EXPRESSZ” MENYASSZONY

A szépségkirálynő-választások iránti érdeklődés 1933-ban már közel sem volt olyan élénk, mint korábban, de még mindig valami különös varázs övezte a furcsa, intézményt. Gál Júliát gúnyosan „majdnem Miss Európának” csúfolták, és intriku-sai a következőket írták különös házasságáról: „A majdnem-Miss-Európa most egy expressz-menyasszony-ság ritka szenzációjának központjába került: egy délamerikai ismeretlen 15 percnyi ismeretség után eljegyezte és másnap visszautazott Délamerikába.”⁸⁴

„Vőlegényem kedves, jóképű fiatal ember és szívesen megyek vele a világ másik felére is. Ma délután Argentínába utazik, de négy hónap múlva visszajön értem. Addig spanyolul tanulok és készülődöm az esküvőre”⁸⁵ – nyilatkozta Júlia a lánykérés után.

A csodás házasság, úgy tűnt, sínen van, amikor Júlia váratlan levelet kapott Erdélyből, Szilágyosomlyóról.⁸⁶ Egy a *Színházi Élet*ben megjelent kép eljutott Szilágyosomlyóra, és onnan valaki azonnal táviratot küldött Budapestre Gál Júliának. Arra figyelmeztette, ki is valójában Klein József. A szépségkirálynő vőlegényéről közölt fényképen Klein József volt szilágyosomlyói téglagyárost ismerték fel, aki 1928-ban hatmillió leit, azaz közel kétszáz-ezer pengőt sikkasztott, illetve részben hamis váltókra vett fel. A távirat még arra is figyelmeztette Goldsteinnéket, hogy Kleinnek felesége van Erdélyben.

A szépségkirálynő szüleit természetesen megdöbbenette a hír. Nyomban levelet írtak a vőlegénynek.⁸⁷ A válasz hamarosan megérkezett. José Klein, mielőtt megkérte Gál Júlia kezét, mindent elmondott a lánynak. Bevallotta, hogy négy évvel azelőtt fiatalos megdöbbenése miatt kellett Dél-Amerikába utaznia. Azóta vagyont szerzett, kemény, becsületes munkával dolgozott, mert fátyolt akart borítani a múltra. Néhány hónap múlva visszatér, addig minden régi adósságát elintézi, hitelezőit is kifizeti. Klein József, szilágyosomlyói hirtelen elutazása után, Peruban szállt partra és a magával vitt pénzzel ott próbálkozott szerencsét csinálni. Perui kísérletezései nemcsak sikertelenek voltak, hanem felemésztették egész pénzét is, úgyhogy amikor Chilébe ment, már semmi pénze nem volt. Klein összeköttetéseket, majd hitelt szerzett Santiago de Chilében és szerény keretek között gyümölcskereskedésbe kezdett. Ez pár év alatt nagy üzletté fejlődött. Ekkor Klein kihozatta szüleit és testvérét, ők vezetik most a gyümölcsüzletet. Amikor a gyümölcsüzlet már jól ment, Klein a Magellán-szoros (Tűzföld) vajtermelésének összegyűjtésével és Santiagóban való értékesítésével kezdett foglalkozni. Ebben is

szerencsése volt (nyilván innen ered, hogy Pesten vajgyárosként emlegették az újságcikkek).⁸⁸

Végül a frigy megkötött, és Gál Júlia Chilébe utazott. 1935-ben azonban elvált a férjétől. A dél-amerikai sajtó szűkszavúan tudósított: „A legutóbbi jelentésünk arról számolt be, hogy az utolsó Miss Magyarország pár év házasság után kérte a chilei hatóságokat, hogy szabadítsák meg a családi kötelekektől és azután volt férje segítségével visszautazott Budapestre, és ott – üzletet akar nyitni.”

A KIRÁLYNŐ RUHÁJA – A PER

Az 1933-as szépségkirálynő-választás sem múlt el botrány nélkül. Elődjét, Simon Böskét is erkölcs-telen botrányba keverték. A Curt Moreck német egyetemi tanár által írt könyvben – *Korunk erkölcsi. Társadalmunk nemi élete és erotikája* –, amely túnyomóan női aktokat közölt, Simon Böske fényképét a lány előzetes tudta és hozzájárulása nélkül közölték. A könyv megjelenése után Simon Böske jogi képviselője följelentést tett a főkapitányságon, illetve az ügyészségen, és kérte a könyv lefoglalását, valamint becsületsértés vétsége címen följelentette a könyv kiadóját.⁸⁹ Ez a botrány viszonylag kevés nyilvános- ságot kapott, ellentétben Gál Júlia botrányával.

Egy bizonyos Deutsch Károlyné pert indított Gál Júlia és a szülei ellen. Deutschné 418 pengőt követelt Goldsteinéktől azon a címen, hogy Gál Juliát ő kísérhette a nagy megmérettetésre, ő adott neki ruhát, ő fizette az uzsonna-, a vacsora- és a taxiköltségeit. Ezzel hozzásegítette, hogy megválasztották szépségkirálynőnek, és a megállapodás ellenére Goldsteinék nem akarják megfizetni a költségeit. Miss Hungária és a szülei a kereset elutasítását kérték és mindent tagadtak. Azt állították, hogy Deutschné tőkét akart kovácsolni Gál Júlia szépségéből. Putter Margit elárúsítónő, aki jól ismerte Gál Juliát, mivel együtt dolgoztak a Pók Áruházban, tanúvallomásában Deutschné mellett vallott.⁹⁰ A felek végül „békésen” megegyeztek. A sajtó azonban sokáig fenntartotta a per botrányait: hangos szóváltásról, Gál Júlia sírásáról, több forduló bírósági perről írtak.

A perrel kapcsolatban a korabeli antiszemita orgánusok is hallatták hangjukat. A *Magyarság* igen éles hangvételi cikket közölt: „Legyen megint Goldstein” címmel. „Rikácsoló mozi-szkeccshez” hasonlítja a pert, amelyben egy „máról holnapra feltűnt szépségkirálynőről” ír, valamint arról, hogy „Hungária szent embléma nekünk”. Azt is hozzáteszi, hogy mivel ez a Gál név csak a versenyzőny

számára felvett „alkalmi keresztség”, helyesebb volna az eredeti Goldstein név használata.⁹¹

A szépségkirálynő-választás sokkal több volt „jó-pofa” rendezvényénél. Simon Böskéről kuplét⁹² írtak, a szépségkirálynőkről mint jelenségről pedig operettet. 1935-ben a Király Színház *Szépségkirálynő* címmel mutatta be operettjét, Gombaszögi Ella, Kiss Manyi és a két Latabár főszereplésével.⁹³ Gál Júlia portréja divatba hozta az úgynevezett írógépportrét, amit fiatal lányok előszeretettel készítettek és küldtek be a *Színházi Élet* szerkesztőségébe.⁹⁴

A TÖRTÉNET VÉGE

Incze Sándor és a *Színházi Élet* szerkesztőségének oszlopos tagjai talán naivul nem számítottak arra, hogy a „modern” gondolat, amely Amerikából, Anglián, Németországon és Franciaországon keresztül a fiatal nőket szépségük alapján megmérettetésre ítélte, Magyarországon milyen viharokat szül. A jó-pofa nyugatias modern műfajból egészen más lett. A szervezők nem gondolták, hogy zsidókérdést lehet csinálni egy ártatlan versenyből, pedig a numerus clausus intő jelként ekkor már rég érvényben volt. Nők ugyan ekkor már részt vehettek a felsőoktatásban, de Simon Böske vagy Gál Júlia óriási falakba ütközött volna, ha megkísérelte volna. A szépségversenyen való részvétel lehetősége és az abból eredő pozíció akár jól is jöhetett volna mindkét lánynak, de az egyre erősödő antiszemitizmus még egy ilyen ártatlan esemény kapcsán is megmutatkozott. Inczéék arra sem számítottak, hogy az elvesztett háború és Trianon feldolgozatlan traumája milyen erősen tör föl az emberekből. A Miss Magyarország-választás fontos eseménnyé vált, de nem azért, amiért valójában meghirdették. Jó ürügy volt viszont a keresztény konzervatív erkölcs hirdetőinek a tradíciót és a modernitást szembeállítani, és az előbbi mellett érvelni. A szépségkirálynő-választás nemcsak azért volt „rossz”, mert nem felelt meg a konzervatív női szerepeknek, mely szerint a nőnek otthon, a család mellett a helye, hanem azért is, mert „erkölcsstelennek” tartották, és tipikus zsidó jegyek tulajdonították. Bár 1933-ban Gál Júlia megnyerte a budapesti versenyt, Incze hamarosan szomorú hangvételi „gyászbeszédet” jelentetett meg, és elköszönt a szervezéstől.

„Összel elhatároztam, hogy beszüntetem a szépségkirálynő választást, hacsak... nem sikerül Pesten rendezni a Missek európai nagy versenyét. Idegenforgalmi szempontból sokat jelentett volna a Margitszigeten összegyűjteni a világ szépségkirálynőit. Hosszas tárgyalás után Párizs kijelentette, hogy erre

a propagandára neki is szüksége van, nem mondhat le róla. Erre bejelentettem Maurice de Waleffenek, a mozgalom lelkes vezetőjének, hogy a Színházi Élet a rendezéstől visszalép. Ez volt a gyászbeszédem a szépségkirálynő választás sírjánál. Ezt az öt esztendő, sokan szerették, sokan támadták. de mindenki elismerte róla, hogy mozgalmat, érdeklődést, a versenyek izgalmát és sok-sok kedélyt vitt a társadalmi életbe. Fejfájára ráírhatjuk: »Senkinek sem ártott...« Olyan kevés akcióról lehet ezt elmondani!⁹⁵

Incze Sándor ugyan elbúcsúzott a verseny szervezésétől, de a szépségkirálynő-választások nem értek véget. Maurice de Waleffe, miután Budapest nem küldött többé szépségkirálynőt a Miss Európa-választásokra, Párizsban élő magyar lányok közül választott magyar Misst. Így lett 1934-ben a Sorbonne-on tanuló Gosztonyi Renée „magyar” szépségkirálynő. 1935-ben Fehér Évát a Skótok Társasága nevű bálon választották a bál szépévé, Nagy Mária pedig saját költségén utazott Párizsba és ott mérettette meg magát.⁹⁶ 1936-ban Gábor Zsazsáról írták, hogy szépségkirálynő lett. Az bizonyos, hogy ők már nem a hivatalos *Színházi Élet* által szervezett keretek között lettek Missek.

Simon Böskét haláláig érdeklődés övezte, rengeteg oral history történet maradt fenn a háború utáni életéről, olyanoktól, akik még ismerték. Ezzel szemben Gál Júliáról alig tudunk valamit, azután, hogy hazatért Dél-Amerikából. Még elutazása előtt kiderült, hogy jól ír, főleg novellákat. Erről a *Színházi Élet* be is számolt.⁹⁷ Egy ideig újságíróként dolgozott, de nem tudjuk, mi lett a családdal a vézskorszak idején. Édesanyja túlélte a borzalmakat, 1947-ben magyarosította a nevét Gálra, az óbudai hitközség anyakönyvezető rabbijának igazolásával.⁹⁸ Édesapjáról, Anci nővéréről nem tudunk semmit. Gál Júlia további sorsa egyelőre ismeretlen, remélhetően édesanyjához hasonlóan ő is túlélte a soát.

JEGYZETEK

¹ A hetilap 1912 és 1938 között jelent meg.

² *Újság*, 1928. május 6. 12.

³ *Frisz Újság*, 1929. március. 34. évf. 70. sz. 4.

⁴ Incze Sándor (Stein Mór) (Kolozsvár, 1889 – New York, 1966) magyar lapszerkesztő, író, pedagógus. 1910 és 1938 között a *Színházi Élet* című hetilap alapító-szerkesztője volt Harsányi Zsolttal. 1915 és 1920 között forgatókönyvíróként is működött. 1938-ban a második világháború elől Amerikába emigrált. 1945-től tanított.

⁵ A korabeli sajtó Papszt, illetve Papst néven is említi.

⁶ *Pesti Napló*, 1930. január 16.

⁷ Köves 2016. 32–33.

⁸ *Pesti Napló*, 1930. június 11.

⁹ *Színházi Élet*, 1930/26. 4–5.

¹⁰ Uo.

¹¹ *Színházi Élet*, 1929/2. 5.

¹² *Pesti Napló*, 1929. május 11.

¹³ *Színházi Élet*, 1929/8. 22.

¹⁴ Gróf Klebersberg Kuno vallás és közoktatásiügyi miniszter írása, *Színházi Élet*, 1929/52. 17–23..

¹⁵ 1882-ben alapította Bogdányi Mór.

¹⁶ *Egyenlőség*, 1933. január 28. 5.

¹⁷ A legszembetűnőbb „presztízstárgy”, a fürdőszoba meglelte sokáig státuszszimbólumot jelentett, és csak lassan lett tényleges feladatot ellátó helyiség Magyarországon.

¹⁸ *Egyenlőség*, 1933. január 28. 5.

¹⁹ *Budapesti Czim és Lakásjegyzék 1880–1928*. 2609.

²⁰ *Egyenlőség*, 1933. január 28. 5.

²¹ Czingel 2018. 79.

²² *Egyenlőség*, 1933. január 28. 5.

²³ Férje, Jób Dániel 1955-ben hunyt el. Böske tizenöt évvel élte túl férjét.

²⁴ Wesselényi u. 44.

²⁵ Budapest Székesfővárosi Községi Dobó Katalin Kereskedelmi Leányképzőiskola (1916–1925). Budapest Székesfővárosi VIII. Kerületi Községi Női Felső Kereskedelmi Iskola, 1925–1940. Budapest Székesfővárosi Községi Dobó Katalin Női Felső Kereskedelmi Iskola, 1948-tól Budapesti VII. Kerületi Állami Dobó Katalin Közgazdasági Leánygimnázium (VIII. Bezerédj u. 16., VII. Wesselényi u. 52., IV. Reáltanoda u. 7., IV. Váci u. 43.).

²⁶ Sipos Balázs: A nőkérdés a Horthy-korszakban. http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtathato_verzio/a_nokerdes_a_horthy_korszakban/

²⁷ Az első Pók üzletet Fekete Jenő 1909-ben nyitott meg Pesten. A sikeres vállalkozó az 1920-as évek elejére gyárat alapított Kőbányán (a Vihar utcában) GFB (Guttman-Fekete-Budapest) néven, mely harisnyákkal („nyúlik, mint a Guttman-nadrág”) és pulóverekkel látta el az addigra üzletlancá bővült Pók-hálózatot. A boltok egységesen modern kialakítással, nagy kirakatokkal, tágas bejáratokkal várják a vendéket a Szt. István, a Teréz és az Erzsébet körúton, a Rákóczi úton, a Bécsi utcában, a Baross és a Kálvin téren.

²⁸ Fekete Jenő (1882–1945) üzletember, a Pók üzlethálózat megalapítójának (1909) és a Guttman és Fekete Budapest (GFB) harisnya-, kötött és szövöttárugyár társalapítója.

²⁹ Divatárslány.

³⁰ *Színházi Élet*, 1933/7. 6.

³¹ F. Dózsa 1982. 189.

³² Flöge a szecesszió jegyében fogant ruhaterveiben a racionális női ruha stílusát követte, a fűző nélküli, finom vékony alsóneműre épülő ruhaszínt. Jeles képviselője volt a feminista mozgalomnak, ami szintén az új típusú ruhák és fehérneműk hordását hirdette. Fisher–Ewan 1997. 42.

³³ 1920-as évekbeli ruhák szigorú, férfias stílusa.

³⁴ Rapai 2018.

³⁵ Erdősné 1928. 5.

³⁶ Uo. 7.

³⁷ Uo. 27.

³⁸ *Kiv Újság*, 1933. május 28. 120.

³⁹ *Színházi Élet*, 1929/8. 22.

⁴⁰ Itthon a legjobban reklámozott márka az amerikai Cutex volt, de lehetett kapni az Oryx és a YES Rt. YES-999 fantázianevű lakkjait is.

⁴¹ *Újság*, 1929. 5. évf. 295. sz. 7.

⁴² Muráti Lili (Muráti Teodóra Aurélia; Nagyvárad, 1912 – Madrid, 2003). A kor egyik legszebb, legizgalmasabb és legmodernebb színésznője, mivel egyénisége eltért a szokványos szende szépségektől.

- ⁴³ Löwensohn.
- ⁴⁴ Kertész Ella drámai színésznő (1878–1936).
- ⁴⁵ *Kis Újság*, 1933. május 28. 120.
- ⁴⁶ Óváry 2004.
- ⁴⁷ Interjú Nagy Tamásnéval. Az interjúalany 1918-ban született Budapesten. Az interjút Czingel Szilvia készítette 2000-ban.
- ⁴⁸ Paál Jób (eredeti nevén Pospel Márkus István) hírlapíró. Különböző vidéki lapok munkatársaként vagy szerkesztőjeként tevékenykedett Aradon, Szegeden, Nagyváradon, de közben publikált fővárosi lapokban is.
- ⁴⁹ Erősen kihúzza festékekkel.
- ⁵⁰ *Délamerikai Magyarorság*, 1933. október 21. 5.
- ⁵¹ Kerekes 2018. 179–180.
- ⁵² Mindezt legplasztikusabban az *Elsodort falu* című regény írója, Szabó Dezső fogalmazta meg.
- ⁵³ Irodalmi működését az *Egyetemi Lapoknál* (1894) kezdte; írt vezércikkeket, tárcákat és az ifjúság egyik vezetője volt. 1896-ban lépett a *Magyar Állam* szerkesztőségébe, hol novellákat fordított oroszról. 1899-től az *Alkotmány* szerkesztőségében dolgozott mint közgazdasági rovatvezető. Ekkor kezdett teljes mértékben foglalkozni a zsidókérdéssel.
- ⁵⁴ Petrássevich 1900. 176.
- ⁵⁵ *Színházi Élet*, 1933/9. 89.
- ⁵⁶ Rapali 2018.
- ⁵⁷ A Diana és Brázay márkák később az alacsonyabb társadalmi rétegek között is nagyon közkedtek voltak.
- ⁵⁸ *Illatszerész*, 1934/4. 4.
- ⁵⁹ *Egyenlőség*, 1929. március 2. 4.
- ⁶⁰ Tasnády Fekete Máriát 1931-ben választották szépségkirálynővé.
- ⁶¹ sádhén.
- ⁶² *Színházi Élet*, 1933/6. 1–20.
- ⁶³ Uo.
- ⁶⁴ <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=473>.
- ⁶⁵ *Színházi Élet*, 1933/6. 1–20.
- ⁶⁶ *Magyarország*, 1933. január 24. 9.
- ⁶⁷ *Egyenlőség*, 1933. január 28. 5.
- ⁶⁸ Hanák 1988.
- ⁶⁹ Guthy Böske (Budapest, 1901 – USA, 1959) magyar emigráns újságíró, divatikon. Publikációi megjelentek többek között: *Amerikai Magyar Népszava*, *Szabadság*, *Pesti Hírlap*, *Pesti Napló*, *Budapesti Hírlap*, *Színházi Élet*.
- ⁷⁰ *Színházi Élet*, 1933/22. 22–25.
- ⁷¹ *Színházi Élet*, 1933/23. 16–19.
- ⁷² Hoffmann Imre (Budapest, 1890. – Budapest, 1940) színpadi szerző. Márkus Alfréd, külföldön Fred Markush (Budapest, 1885 – New York, 1946) zeneszerző, karmester.
- ⁷³ Köves 2016. 68.
- ⁷⁴ merevített, ritka szövésű pamutkelme.
- ⁷⁵ *Az Újság*, 1927. május 29. 5.
- ⁷⁶ *8 Órai Újság*, 1933. május 30. 12.
- ⁷⁷ *Színházi Élet*, 1933/24. 25–27.
- ⁷⁸ magyar zeneszerző, karmester.
- ⁷⁹ *Délamerikai Magyarorság*, 1933. október 21. 5.
- ⁸⁰ *Budapesti Hírlap*, 1933. május 25. 9.
- ⁸¹ *Kis Újság*, 1933. május 25. 1.
- ⁸² *Délamerikai Magyarorság*, 1933. július 11. 3.
- ⁸³ Uo.
- ⁸⁴ Uo.
- ⁸⁵ Uo.
- ⁸⁶ Szilágysomlyó (Șimleu Silvaniei) város Romániában, Szilágy megyében.
- ⁸⁷ *Kis Újság*, 1933. június 18. 7.
- ⁸⁸ *DélAmerikai Magyarorság*, 1933. július 11. 3–4.
- ⁸⁹ *Magyar Országos Tudóstól*, 1929. május. 1.
- ⁹⁰ *Budapesti Hírlap*, 1933. október 7. 8.
- ⁹¹ *Magyarorság*, 1933. október 5–6.
- ⁹² Garai Imre – Márkus Alfréd: Ma este babám, a faszorba megyünk...
- ⁹³ Zene: Paksy József, írta: Martos Ferenc, versek: Szenes Andor.
- ⁹⁴ *Színházi Élet*, 1933/13. 69.
- ⁹⁵ *Színházi Élet*, 1934/3.14.
- ⁹⁶ *Színházi Élet*, 1935/24.
- ⁹⁷ *Színházi Élet*, 1934/42. 20–21.
- ⁹⁸ www.familysearch.org.

IRODALOM:

- Czingel Szilvia: *Ünnepek és hétköznapok. Zsidó vallásnéprajz a Kárpát-medencében*. Corvina, Budapest, 2018.
- Erdősné H. Irén 1928: *Önmasszázs és tornajáték. A fiatalág, karcsúság és szépség titka*. Előszóval ellátta: Lukács Pál. 21 ábrával. Budapest, Mai Henrik és fia
- F. Dózsa Katalin: A női divat változása 1896–1914 között. *Folia Historica* 10. 189–221. Budapest, 1982.
- Hanák Péter: *A polgári lakáskultúra szakaszai a XIX. században. 1815–1914*. Történeti antropológia. Budapest, 1984.
- Hanák Péter: *A Kert és a műhely*. Budapest, 1999.
- Kerekes, Janet: *Alarcobál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 2018.
- Köves József: *Elfeledett királynők. Szépségek és sorsok*. Budapest, 2016.
- Löwensohn Enikő: 20-as tempóban élte az életét – 12 tény Muráti Liliről. <https://filmarchiv.hu/hu/aktualis/hirek/10-dolog-amit-nem-tudtal-murati-liliro>
- Nyáry Krisztián: *Merész Magyarok. 30 emberi történet*. Budapest, Corvina Kiadó. 2016.
- Petrássevich Géza: *Magyarország és a zsidóság*. Szent Gellért nyomda, Budapest, 1900.
- Rapai Vivien: A karcsú, szőke nők győztek...Nőideál a harmincas években. http://ntf.hu/index.php/2018/05/05/a-karcsu-szoke-nok-gyoztek-noideal-a-harmincas-evekben/#_ftn2
- Spegel, Nina S.: *Embodying Hebrew Culture*. Detroit, 2013. 21–56.
- Szarka, Lajos: *Simon Böske*. Immánuel Magyar-Izraeli Baráti Társaság, Keszthely, 2017.
- Szarka Lajos: Simon Böske az első Magyarország szépe. *Mazsahisz*, 2010. 01. 02. <http://mazsahisz.hu/simon-boske-az-elso-magyarorszag-szepe-2469.html>
- Óváry Zoltán: *Emlékeimből. Kilencven év a Föld körül*. Ford. Horváth Tholdy Péter. Kriterion Kiadó, Kolozsvár, 2004.
- Zeidler Miklós: Szépség – egészség – sport. A testgyakorlás szerepe az egészségtudat és a szépségeszmény alakulásában Magyarországon a 18–20. században. In: *A test a társadalomban, Rendi társadalom – polgári társadalom*. Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület, Budapest, 2015. 107–131.
- The Year of Jewish Beauty Queens*. <http://ofthingsforgotten.blogspot.com/2014/10/year-of-jewish-beauty-queens.html>